

№5 (63)
2020

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпқов Р.Қ. - Қазақстанның еңбек сіңірген
қайраткері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) – (төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Жанғарашев Р.М. – LLM (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қайырбаева Л.К. – PhD (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Князова А.Ж. – LLM (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрғазиев Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск, Ресей)
Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек, Қыргызстан)

Журнал редакциясы

Джамбуршин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Д. Қонаев к., 12/1
«Сұлы-жасыл желекжол» БО
тел.: 8(7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Qazaqstan Respýblıkasy Zańnama
jáne quqyqtyq aqparat institýtynyń

JARSHYSY

gylymi-quqyqtyq jýrnal

Редакция бағанасы

Конституциялық және әкімшілік құқық

Р.М. ЖАНҒАРАШЕВ Құқықтық емес факторлардың сот шешім-
деріне әсерін талдау 13

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА, А.А. КАРАЕВ Мемле-
кеттік көрсетілетін қызметтер жеке және заңды тұлғалардың құқықтары
мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету мемлекеттік функцияларын іске
асыру нысаны ретінде 17

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ Сот төрелігінің жалпы конституциялық қағи-
даттарының Қазақстан Республикасындағы әкімшілік рәсімдер мен
әкімшілік сот ісін жүргізу қағидаттарымен арақатынасы (проблемалық
мәселелер) 27

Д. ДОСМЫРЗА, Х. МАНЕЙ Қазақстан Республикасындағы кеден-
дік әкімшілік жүргізудің даму перспективалары 37

Н. СӘУЛЕН, Г.А. ҚУАНАЛИЕВА, А.Н. ОСПАНОВА Қазақстан
Республикасындағы әкімшілік рәсімдер мен әкімшілік сот ісін жүргізу
қағидаттарын теориялық талдау 45

Е.Б. АБДРАСУЛОВ, Х. БАЖАЙ, А.Е. АБДРАСУЛОВА Қазақстан
Республикасы Конституциясының қолданысы: құқықтық, құндылықтық
және функционалдық мазмұны 57

А. САЛИМГЕРЕЙ Қазақстан Республикасында адам өмірін ұзар-
тудың жаңа тәсілдері (медициналық және құқықтық аспектілер) 68

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

Е.А. ДҮЙСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Қазақстан Республикасын-
да «жасыл экономиканы» құқықтық реттеудің кейбір мәселелері 76

В.Н. СИНЕЛЬНИКОВА Сән индустриясындағы дизайн зияткер-
лік меншік объектісі ретінде 83

Е.В. НЕСТЕРОВА Тапсырыс берушінің мердігерге құрылыс мерді-
герлігі шарты бойынша жұмысты орындау үшін қажетті жағдайлар жа-
сау міндеті туралы 90

К.К. САБИРОВ Қателікке мүмкіндік жоқ: Қазақстан Республика-
сының заңнамасында жылжымайтын мүлікке құқықтың ауысуының да-
улы мәселелерін шешу перспективалары 97

Ұ.Е. КУДИЯРОВА Қазақстан Республикасының Азаматтық ко-
дексіндегі адалдық, парасаттылық, әділеттілік қағидаттарын түсіндіру
туралы мәселеге орай 106

Г.Э. АБДРАСУЛОВА Азаматтық заңнаманың ашылмаған ақпарат
туралы нормаларын қолдану: теория және практика мәселелері 111

Б.О. АЛТЫНБАСОВ Мемлекеттік университеттердің басқару ор-
гандарын жетілдірудегі құқықтық және ұйымдастырушылық реформа-
лар 118

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

С.М. РАХМЕТОВ Қазақстан Республикасының отбасылық және
тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл туралы заңнамасын
жетілдіру мәселелері 127

С.С. ҚАРЖАУБАЕВ Салықтық қылмыстық құқық бұзушылықтар
профилактикасының жалпы мәселелері 135

Д.А. ФИНК Өтініш беруші әйелдердің және қылмыстық құқық
бұзушылықтан зардап шеккендердің сот төрелігіне қылмыстық құқық
бұзушылықтан келтірілген залалды өтеу шарты ретінде қол жеткізуі 142

Р.Ж. ҚОЖАХМЕТОВА, А.А. ТЫНЫШБАЕВА Кәмелетке толмағандар арасында суицидтің алдын алу проблемаларына ықпал ететін негізгі факторлар.....	149
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	
Ж.О. ҚҰЛЖАБАЕВА Экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жүйесінде Қазақстан Республикасының инвестициялық қолдаудың құқықтық тетігі.....	159
Л.К. ҚАЙЫРБАЕВА Халықаралық және еуропалық құқықта жеке деректерді қорғау.....	168
Құқықтық мониторинг	
А.Қ. ҚАНАТОВ, А.Е. БЕКТЕНОВ, О.С. ҚАРАХОЖАЕВ Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл тиімділігінің (тиімсіздігінің) проблемалық аспектілері (сала-лық заңнаманы талдау).....	175
Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан	
А.А. МЕДИНАЕВА Мемлекеттік тілдегі халықаралық шарттардың тілі мен стилі: ғылы-ми лингвистикалық талдау.....	182
А.Р. ҚҰЛБАТЫРОВА Халықаралық тәжірибе негізінде екі тілді заңнаманы әзірлеудегі өзекті мәселелер.....	186
С.К. БӘКІР Мемлекеттік тілді түлетудің үш қағидаты.....	191
Жас ғалым мінбері	
А. АРЫСТАН Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісімде-гі (ЗМҚСА) коммерциялық құпияның құқықтық режимі.....	196
Л.Е. НҮРЛҰМБАЕВА Германияның қылмыстық процесіндегі бұйрық өндірісі.....	207
Т.К. МАКЕНОВ Карантин кезеңінде азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын мемлекеттік қамтамасыз ету.....	213
А.М. НЕМЕРЕБАЕВА Азаматтардың мемлекеттік басқаруға қатысу нысандары.....	218
Ж.Б. УМБЕТБАЕВА Атмосфералық ауа Қазақстан Республикасының Экологиялық ко-дексі бойынша құқықтық қорғау объектісі ретінде.....	224
Ғылыми өмір хроникасы	
Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институты Ғылыми кеңесінің 2020 жылдың қорытындысы бойынша отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Нұр-Сұлтан қ., 2020 жылғы 21 желтоқсан.....	232
«Жаршының» архивтік беттері	
Е.Н. НҮРҒАЛИЕВА Еңбек заңнамасын жетілдіру мәселелері (ҚР ЗИ Жаршысы №1(25)-2012 ж. – 61-65 бб.).....	236
Р. АНАРОВА З. ғ. д., профессор Е.Н. Нұрғалиеваның «Еңбек заңнамасын жетілдіру мәселелері» ғылыми жарияланымна қайтып оралғанда.....	241
Есімнама	
Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының директорын жоғары марапатпен құттықтау.....	245
Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының бас ғылыми қызметкері, з.ғ.к., доцент А.А. Караев – 55 жаста.....	246
Библиография	
Заң ғылымдарының докторы, профессор М.Ч. Қоғамовтың Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексіне түсініктемесіне рецензия 1-том. Жалпы бөлім. 3-басылым, толықтырылған және қайта өңделген. – Алматы.: «Жеті жарғы», 2020. — 751 б.....	247
Даналық ойлар	248

**№5 (63)
2020**

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации Республики
Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпиев Р.К. – Заслуженный деятель Ка-
захстана (Нур-Султан, Казахстан) – (прео-
седатель)
Абайдылинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный деятель
культуры РК (Нур-Султан, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Джангарашев Р.М. – LL.M. (Нур-Султан,
Казахстан)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)
Каирбаева Л.К. – PhD (Нур-Султан,
Казахстан)
Киязова А.Ж. – LL.M. (Нур-Султан,
Казахстан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примаев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Камен-
огорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала
Джамбуриш К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердашева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМН № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и коммуникаций
Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан, 010000,
г. Нур-Султан, ул. Д. Конаева, 12/1
БЦ «На Водно-зеленом бульваре»
тел.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

**Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан**

научно-правовой журнал

Колонка редакции.....9

Конституционное и административное право

Р.М. ДЖАНГАРАШЕВ Анализ влияния неправовых факторов на су-
дебные решения.....13

Б.К. НУРГАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНУЗАКОВА, А.А. КАРАЕВ Государ-
ственные услуги как форма реализации государственных функций обе-
спечения прав и законных интересов физических и юридических лиц.....17

Б.К. НУРГАЗИНОВ Соотношение общих конституционных прин-
ципов правосудия с принципами административных процедур и адми-
нистративного судопроизводства в Республике Казахстан (проблемные
вопросы).....27

Д. ДОСМЫРЗА, Х. МАНЕЙ Перспективы развития таможенного
администрирования в Республике Казахстан.....37

Н. САУЛЕН, Г.А. КУНАЛИЕВА, А.Н.ОСПАНОВА Теоретиче-
ский анализ административных процедур и принципов административ-
ного судопроизводства в Республике Казахстан.....45

Е.Б. АБДРАСУЛОВ, Х. БАЖАЙ, А.Е. АБДРАСУЛОВА Действие
Конституции Республики Казахстан: правовое, ценностное и функцио-
нальное содержание.....57

А. САЛИМГЕРЕЙ Новые подходы по продлению человеческой
жизни в Республике Казахстан (медицинские и правовые аспекты) Граж-
данское и гражданско-процессуальное право.....68

Гражданское и гражданско-процессуальное право

Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Некоторые вопросы правового
регулирувания «зеленой экономики» в Республике Казахстан.....76

В.Н. СИНЕЛЬНИКОВА Дизайн в индустрии моды как объект ин-
теллектуальной собственности.....83

Е.В. НЕСТЕРОВА Об обязанности заказчика создать подрядчику
необходимые условия для выполнения работы по договору строительного
подряда.....90

К.К. САБИРОВ Без права на ошибку: перспективы разрешения
спорных вопросов перехода прав на недвижимое имущество в законода-
тельстве Республики Казахстан.....97

У.Е. КУДИЯРОВА К вопросу о разъяснении принципов добросо-
вестности, разумности, справедливости, содержащихся в Гражданском
кодексе Республики Казахстан.....106

Г.Э. АБДРАСУЛОВА Применение норм гражданского законодатель-
ства о нераскрытой информации: вопросы теории и практики.....111

Б.О. АЛТЫНБАСОВ Правовые и организационные реформы со-
вершенствования органов управления государственных университетов.....118

Уголовное право и уголовный процесс

С.М. РАХМЕТОВ Проблемы совершенствования законодательства
Республики Казахстан по противодействию семейно-бытовому насилию.....127

С.С. КАРЖАУБАЕВ Общие вопросы профилактики налоговых уго-
ловных правонарушений.....135

Д.А. ФИНК Доступ женщин-заявителей и пострадавших от уголов-
ного правонарушения к правосудию как условие компенсации ущерба,
причиненного уголовным правонарушением.....142

Р.Ж. КОЖАХМЕТОВА, А.А. ТЫНЫШБАЕВА Основные факторы, влияющие на проблемы предупреждения суицидов среди несовершеннолетних	149
Международное право и сравнительное правоведение	
Ж.О. КУЛЖАБАЕВА Правовой механизм инвестиционной поддержки Республики Казахстан в системе обеспечения экономической безопасности	159
Л.К. КАИРБАЕВА Защита персональных данных в международном и европейском праве	168
Правовой мониторинг	
А.К. КАНАТОВ, А.Е. БЕКТЕНОВ, О.С. КАРАХОЖАЕВ Проблемные аспекты эффективности (неэффективности) противодействия коррупции в Казахстане (анализ отраслевого законодательства)	175
Из практики законотворчества на государственном языке	
А.А. МЕДИНАЕВА Язык и стиль международных договоров на государственном языке: научный лингвистический анализ	182
А.Р. КУЛЬБАТЫРОВА Актуальные вопросы разработки двуязычного законодательства на основе международного опыта	186
С.К. БАКИРОВ Три принципа ренессанса государственного языка	191
Трибуна молодого ученого	
А. АРЫСТАН Правовой режим коммерческой тайны в соглашении по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС)	196
Л.Е. НУРЛУМБАЕВА Приказное производство в уголовном процессе Германии	207
Т.К. МАКЕНОВ Государственное обеспечение конституционных прав и свобод граждан в период карантина	213
А.М. НЕМЕРЕБАЕВА Формы участия граждан в государственном управлении	218
Ж.Б. УМБЕТБАЕВА Атмосферный воздух как объект правовой охраны по экологическому кодексу Республики Казахстан	224
Хроника научной жизни	
Информационное сообщение о заседании Ученого совета Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан по итогам 2020 года, г. Нур-Султан, 21 декабря 2020 года	233
Архивные страницы «Вестника»	
Е.Н. НУРГАЛИЕВА Вопросы совершенствования трудового законодательства (статья в Вестнике ИЗ РК №1(25)-2012 г. – С. 61-65)	236
Р. АНАРОВА Возвращаясь к научной публикации д.ю.н., профессора Е.Н. Нурғалиевой «Вопросы совершенствования трудового законодательства»	241
Персоналии	
Поздравление директора Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан с высокой наградой	245
Главному научному сотруднику Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан, к.ю.н., доценту А.А. Караеву – 55 лет	246
Библиография	
Рецензия на Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Республики Казахстан доктора юридических наук, профессора Когамова М.Ч., том 1. Общая часть. 3-е изд., доп. и перераб. – Алматы, «ЖетіЖарғы», 2020. – 751 с.	247
Мудрые мысли	248

№5 (63)
2020

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»

Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz

Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894 from
05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – Honored Personality of Ka-
zakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan) – (Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Chief Editor
Dyusenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members

Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiybetov M.A. – Honored Worker of Culture
of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Dzhangarashev R.M. – LLM (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kairbaeva L.K. – PhD (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kiyazova A.Zh. – LLM (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek, Kyr-
gystan)

The editorial staff

Dzhamburshin K.A.
Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, D. Konaev str., 12/1
BC «On the water-green boulevard»
tel.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal

Editorial 11

Constitutional and Administrative Law

- R.M. DZHANGARASHEV** Analysis of the influence of non-legal
factors on court decisions 13
- B.K. NURGAZINOV, L.T. ZHANUZAKOVA, A.A. KARAYEV**
Public services as a form of implementation of state functions, ensuring the
rights and legitimate interests of individuals and legal entities 17
- B.K. NURGAZINOV** Correlation of general constitutional principles
of justice with the principles of administrative procedures and administrative
proceedings in the Republic of Kazakhstan (problematic issue) 27
- D. DOSMYRZA, KH. MANEY** Prospects for the development of
customs administration in the Republic of Kazakhstan 37
- N. SAULEN, G.A. KUINALIYEVA, A.N. OSPANOVA** Theoretical
analysis of administrative procedures and principles of administrative court
proceedings in the Republic of Kazakhstan 45
- E.B. ABDRASULOV, K. BAZHAY, A.E. ABDRASULOVA**
Application of the constitution of the Republic of Kazakhstan: legal, value
and functional content 57
- A. SALINGEREY** New approaches the human life-extension in the
Republic of Kazakhstan (medical and legal aspects) 68

Civil and Civil Procedure Law

- E.A. DYUSENOV, A.K. LYAMBEKOVA** Some issues of legal
regulation of «green economy» in the Republic of Kazakhstan 76
- V. SINELNIKOVA** Design in the fashion industry as an object of
intellectual property 83
- E.V. NESTEROVA** The obligation of the customer to create the
necessary conditions for the contractor to perform works under contraction
project contract 90
- K. SABIROV** No room for error: perspectives of resolving issues of the
transfer of rights to real estate in the legislation of the Republic of Kazakhstan 97
- U.E. KUDIYAROVA** Explanation of the principles of fairness,
intelligence and justice found in the Civil code of the Republic of Kazakhstan 106
- G.E. ABDASSULOVA** Application of the standards of civil legislation
on non-disclosed information: issues of theory and practice 111
- B.O. ALTYNBASOV** Legal and organizational reforms in the
improvement of the governance bodies of public universities 118

Criminal law and Criminal procedure

- S.M. RAKHMETOV** Issues of improving the legislation of the Republic
of Kazakhstan on combating domestic and domestic violence 127
- S.S. KARZHAUBAYEV** General issues of prevention of tax criminal
offenses 135
- D.A. FINK** Access of women applicants and victims of a criminal
offense to justice as a condition of compensation for damage caused by a
criminal offense 142
- R. KOZHAKHMETOVA, A.A. TYNYSHBAYEVA** The main factors
influencing the problems of suicide prevention among minors 149

International law and Comparative law	
Zh. KULZHABAYEVA Legal mechanism of investment support of the Republic of Kazakhstan in the economic security system.....	159
L.K. KAIRBAYEVA Personal data protection in international and european law.....	168
Legal monitoring	
A.K. KANATOV, A.E. BEKTENOV, O.S. KARAKHOZHAYEV Problematic aspects of efficiency (inefficiency).of anti-corruption measures in Kazakhstan (analysis of industry legislation).....	175
From the lawmaking practice in the official language	
A.A. MEDINAYEVA The language and style of international treaties in the national language: a scientific linguistic analysis.....	182
A.R. KULBATYROVA Current issues of developing bilingual legislation based on international experience.....	186
S. BAKIR Three principles of the state language renaissance.....	191
Young researchers' tribune	
A. ARYSTAN Legal regime of trade secrets in the agreement on trade aspects of intellectual property rights (TRIPS).....	196
L.E. NURLUMBAYEVA Writ proceeding in the criminal process of Germany.....	207
T.K. MAKENOV State support of constitutional rights and freedoms of citizens during the quarantine period.....	213
A.M. NEMEREBAYEVA Forms of participation of citizens in public administration.....	218
Zh.B. UMBETBAYEVA Atmospheric air as an object of legal protection according to the Environmental code of the Republic of Kazakhstan.....	224
The Chronicle of Scientific Life	
Information note on the meeting of the Academic Council of the Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan on the results of 2020,Nur-Sultan,December 21, 2020.....	234
The archive pages of the«Bulletin»	
E.N. NURGALIYEVA Issues of improving labor legislation(article in the Bulletin of the IL RK No. 1 (25) -2012 - P. 61-65).....	236
R. ANAROVA Back to the article of the Doctor of Law, Professor E.N. Nurgaliyeva «Issues of improving labor legislation».....	241
Personalities	
Congratulation of the Director of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstanwith a high award.....	245
Chief Researcher of the Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan, Candidate of Law, Associate Professor A.A. Karayev is 55 years old.....	246
Bibliography	
Review of the Commentary on the Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Law, Professor M.Ch. Kogamov, Volume 1. General part. 3rd ed., Added and revised - Almaty, «ZhetiZhargy», 2020. - 751 p.....	247
Wise thoughts	248

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АЗАМАТТЫҚ КОДЕКСІНДЕГІ АДАЛДЫҚ, ПАРАСАТТЫЛЫҚ, ӘДІЛЕТТІЛІК ҚАҒИДАТТАРЫН ТҮСІНДІРУ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕГЕ ОРАЙ

Ұлбала Ерзатқызы Кудиярова

«M.S. Narikbaev atyndaǵy KAZGUU Universiteti» АҚ Жеке құқық
департаментінің доценті, з.ғ.к., Нұр-Сұлтан қ.,
Қазақстан Республикасы; e-mail: y_kudiyarova@kazguu.kz

Түйін сөздер: әдет-ғұрып, іскерлік қызмет өрісіндегі әдеттегі құқықтар, адалдық, парасаттылық пен әділеттілік талаптары, азаматтар мен заңды тұлғалар, мәміле, шарт.

Аннотация. Бұл мақалада азаматтық кодекстің кейбір ережелеріне кең мағыналы тұрғыда түсіндірмелер жасалады. Еліміз егемендік алғаннан кейін, Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі екі бөлімнен: жалпы бөлімі 1995 жылдың 1 наурыздан, ерекше бөлімі 1999 жылдың 1 шілдесінен қолданысқа енгізілгеннен кейін бірішама жыл уақыт аралығы өткені барлығына мәлім. Содан бері, осы уақытқа дейін кейбір өзгертулер мен толықтырулар енгізілген ережелермен азаматтық кодекс қолданыста. Бірақ, дегенменде заманауи, нарықтық экономикалық талаптарға сәйкес, азаматтық құқық институттарына жаңа эне бірішама өзгерістер, ұсыныстар жасау қалыпты жағдай және ол дұрыс. Осы мәселені жан-жақты тарқатып айтсақ, азаматтық кодекстің ережелері кейбір ұғымдарды түсіндіруді қажет етеді. Дәлме-дәл мәніне сәйкес болуы үшін, кейбір ұғымдарды нақты түсініктерме беруді кодекстің өзі талап етеді. Бұған себеп, тәжірибеде де кездесіп жатқан ұқсас азаматтық істердің және соған сәйкес бірнеше сот шешімдерінің әртүрлі болуы дәлел.

Қазіргі таңда, «адалдық» ұғымын азаматтық құқықтың қағидалары ретінде қарастыру ұсынылып отыр. Онда осы «адалдық», «парасаттылық», «әділеттілік» сөздері тек Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінде ғана емес, өзге де нормативтік құқықтық актілерде кездеседі.

Автор адалдық, парасаттылық, әділеттілік сөздерінің нақты этимологиялық мағыналық түсіндірмесінен бастап, құқықтық қолданыстағы мағынасын зерттеген. Және мысалдармен, яғни адалдық және парасаттылық талаптарын әу баста-ақ азаматтық құқыққа қатысушылар білу керек және сол талаптармен қоса қандай да бір құқықтық әрекет жасау тиіс, яғни егер тараптардың бірі міндеттемені орындамаса, не тиісінше орындамаса, қатысушылар әділеттілік талабын сол шартта көрсету керек (мысалы, тұрақсыздық айыбының мөлшері) не тараптар келісе алмаған да сотқа шағымданады, сәйкесінше сот дауды нақты жағдайға байланысты шешуі тиісті екенін көрсетеді.

К ВОПРОСУ О РАЗЪЯСНЕНИИ ПРИНЦИПОВ ДОБРОСОВЕСТНОСТИ, РАЗУМНОСТИ, СПРАВЕДЛИВОСТИ, СОДЕРЖАЩИХСЯ В ГРАЖДАНСКОМ КОДЕКСЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Кудиярова Улбала Ерзатовна

Доцент Департамента частного права АО «Университет КАЗГЮУ
имени М.С. Нарикбаева», кандидат юридических наук, г. Нур-Султан,
Республика Казахстан; e-mail: y_kudiyarova@kazguu.kz

Ключевые слова: обычаи; обычаи делового оборота; требования добросовестности, разумности и справедливости; граждане и юридические лица; сделка; договор.

Аннотация. В данной статье осуществляется толкование некоторых положений Гражданского кодекса в широком смысле. Общеизвестно, что после обретения суверенитета нашей страной, с момента введения в действие Общей части с 1 марта 1995 года, Особенной части с 1 июля 1999 года Гражданского кодекса Республики Казахстан прошел достаточно длительный период. С того момента и до сих пор Гражданский кодекс действует с некоторыми изменениями и дополнениями. Но, тем не менее, в соответствии с современными требованиями рыночной экономики, вполне оправданно и правильно вносить новые измене-

ния в институты гражданского права и предлагать соответствующие рекомендации. При подробном освещении данной проблемы выясняется необходимость разъяснения отдельных понятий, содержащихся в положениях Гражданского кодекса. С целью установления точного значения кодекс требует полного разъяснения содержания некоторых понятий. Причиной этого выступает встречающаяся на практике ситуация вынесения различных судебных решений по сходным гражданским делам.

В настоящее время предлагается рассматривать понятие «добросовестность» в качестве принципа гражданского права. Категории «добросовестность», «разумность», «справедливость» содержатся не только в Гражданском кодексе Республики Казахстан, но и в иных нормативных правовых актах.

Автор, начиная с точной этимологической трактовки смысла терминов добросовестность, разумность, справедливость, исследовал их правовое значение.

К примеру, требования добросовестности и разумности должны быть изначально известны участникам гражданского права и, наряду с этими условиями, должны быть известны возможности совершения каких-либо правовых действий, то есть в случае, если одна из сторон не исполнила или ненадлежащим образом исполнила обязательство, то участники должны указать требование справедливости в том же договоре (например, размер неустойки) либо точно установить ситуации, при которых стороны будут обращаться в суд в случае невозможности достижения согласия между собой.

EXPLANATION OF THE PRINCIPLES OF FAIRNESS, INTELLIGENCE AND JUSTICE FOUND IN THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Kudiyarova Ulbala Erzatovna

Associate Professor of the Department of Private Law
of KAZGUU University named after M.S. Narikbaev,
Candidate of Laws, Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan;
e-mail: y_kudiyarova@kazguu.kz

Keywords: customs, customary rights in the field of business, requirements of honesty, reasonableness and justice, citizens and legal entities.

Abstract. This article provides a broad interpretation of some provisions of the Civil Code. It is well known that after the independence of our country, the Civil Code of the Republic of Kazakhstan came into force in two parts: the general part on March 1, 1995, and the special part on July 1, 1999. Since then, the Civil Code has been in force with some changes and additions. However, in accordance with modern, market economic requirements, it is normal and right to make new changes and proposals to the institutions of civil law. Broadly speaking, the provisions of the Civil Code require clarification of some concepts. The code itself requires that certain concepts be clarified in order to be accurate. This is due to the fact that in practice there are similar civil cases and, accordingly, several court decisions are different.

At present, it is proposed to consider the concept of «honesty» as a principle of civil law. In it, the words «honesty», «reasonableness», «justice» are found not only in the Civil Code of the Republic of Kazakhstan, but also in other regulations.

The author has studied the legal meaning of the words honesty, reasonableness, justice, starting from the exact etymological interpretation. And with examples, that is, the requirements of honesty and reasonableness, the participants in civil law must first know and take some legal action in addition to those requirements, that is, if one of the parties fails or fails to fulfill the obligation, the participants must state the requirement of justice in that agreement (e.g. the amount of the forfeit) or the parties do not agree and appeal to the court, respectively, indicating that the court must resolve the dispute depending on the specific situation. In addition, the author commented on the provisions on the requirements of «honesty», «reasonableness», «justice».

Өркениетті елдің іргесі берік болуі тиіс. Сәйкесінше іргесі берік елдің заңы да әділ, парасатты, уақыты келген кезде заман талаптарына сай келеңсіздіктің алдын алуға қатысты, тараптардың бітімгершілік жолмен

уәжге келуге қатысты, құқық аясындағы мәселелердің шешу жолдарын көрсете алатын заң ережелері болуы керек. Жалпы құқық нормаларына заман талабына сәйкес, өзгертулер мен толықтырулар енгізу заңды құбылыс.

Барлығымызға мәлім азаматтық құқық пандектілік жүйесі моделімен құрылған. Бұл пандектілік жүйесі сонау рим құқығынан бастау алғаны да белгілі. Еліміз егемендік алғаннан кейін, Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі екі бөлімнен: жалпы бөлімі 1995 жылдың 1 наурыздан, ерекше бөлімі 1999 жылдың 1 шілдесінен қолданысқа енгізілгені де мәлім. Содан бері, осы уақытқа дейін кейбір өзгертулер мен толықтырулар енгізілген ережелермен азаматтық кодекс қолданыста. Дегенменде заманауи талаптарына сәйкес, азаматтық құқық институттарына жаңа өзгерістер, ұсыныстар жасау қалыпты жағдай және ол дұрыс. Осы мәселені жан-жақты тарақатып айтсақ, азаматтық кодекстің ережелері кейбір ұғымдарды түсіндіруді қажет етеді. Азаматтық кодексте кейбір ережедегі сөздердің ұғымдары өзінің мазмұны не құқықтық табиғаты сол кодексте түсіндірме ретінде берілмеген. Мәселен, Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (3 бабы)¹, Неке (ерлі-зайыптылық) және Отбасы кодексінде (1 бабы)² және өзге де нормативтік құқықтық актілерде, сол ережелерінің ұғымдарына түсіндірме жасаған. Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі 1124 баптан тұрады, бұл бірнеше институтты қамтитын іргелі заң актісі болып табылады. Ережеге сәйкес, ондағы азаматтық заң қалыптары оларда айтылған сөздердің дәлме-дәл мәніне сәйкес түсінілуі тиіс, делінген. Дәлме-дәл мәніне сәйкес болуы үшін, кейбір ұғымдарды нақты түсініктерме беруді кодекстің өзі талап етеді. Бұған себеп, тәжірибеде де кездесіп жатқан ұқсас азаматтық істерді бірнеше сот шешімдерінің әртүрлі болуы дәлел. Одан басқа, Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 5 бабына сәйкес, «... тараптардың келісімімен тікелей реттелмеген және оларға қолдануға келетін әдет-ғұрып болмаған жағдайларда»³, яғни бұл жағдайда қай мағынадағы әдет-ғұрып, бірыңғайландырылған азаматтық құқыққа қатысты ұғымның нақты түсіндірмесі қай жерде берілген, ғалымдардың ой пікірі әртүрлі, студенттер, магистранттар және т.б. бұл сөздің ұғымына түсінік алу үшін бірнеше оқулықтарды қарайды, және көп жағдайда бұл ұғымға кең мағынада және мы-

салдармен түсіндірмелер жоқтың қасы. Одан басқа да Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 3 бабының 4 тармағына сәйкес, әдеттегі құқықтардың екі мағынада да қарастырылғаны көрініс тауып отыр, «Азаматтық қатынастар, егер әдеттегі құқықтар, соның ішінде іскерлік қызмет өрісіндегі әдеттегі құқықтар»⁴ және т.б. «Әдеттер» және іскерлім айналым әдетіне қатысты, кейбір ғалымдардың берген түсіндірмесі бойынша, «Әдеттер» - халықтың осы этникалық (әлеуметтік) тобында қалыптасқан, азаматтық құқықтық реттеумен қамтылған мінез-құлық ережелері [1, 47 б.]. Іскерлік айналым әдеттері – кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру барысында қалыптасқан ережелерді (мысалы, сатып алынған тауарларды жеткізу шығындарын әртүрлі мемлекеттерде тұратын сатушы мен сатып алушы арасында бөлу туралы) [1, 47 б.]. Ресей Федерациясының азаматтық кодексінің 5 бабының ережесінде әдеттер (дәстүрлі) ұғымының мазмұнын аша отырып, қолданыстағы ереже болып табылады. Нақтырақ айтсақ, «Әдеттер мінез-құлық ережесі заңда белгіленбеген, ол қандайда бір құжатта жазылғанына қарамастан, кәсіпкерлік немесе басқа қызметте қалыптасқан және кеңінен қолданылатын ереже ретінде танылады»⁵. Сонымен қатар, «... басқа да қызметтерде, мысалы, азаматтардың ортақ мүлікті пайдалану тәртібін, белгілі бір міндеттемелерді орындау тәртібін айқындауы», деп түсіндірме жасаған⁶.

Тарихқа көз жүгірсек, әдет-ғұрып заңдарының талабы «әділ бол», «адаммен инабатты мәміле жаса», «басқаға жақсылық жаса», «адамдарға мейірімді бол», «үлкенге құрмет, кішіге ізет», «жамандыққа жақсылық», «кешірімді бол», «алдына келсе, әкеңнің де құнын кеш», «өнерді үйрен», «басың кетсе де шын сөйле», «адам құқына қол сұқпа», «адам қаны қасиетті, оны төгу үлкен қылмыс», «уәдеге опа қыл», «адам-адамға айна», «барлық адам тең құқылы», «зарарлы әрекетке тыйым», «аманатқа қиянат жасама» және т.б. [2]. Яғни, адалдық, парасаттылық және әділеттілік жайлы сөз еткен.

Сонымен қатар, Д.А. Пашенцев өз еңбегінде Д. Ллойдтың көзқарасын келтірген, яғни заңға қатысты ресми әділеттілік үшін үш бел-

¹ Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексі. Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226 – V ҚРЗ // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>

² Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518 – IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1100000518>

³ Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі. Қазақстан Республикасының кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 518 – IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>

⁴ Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі. Қазақстан Республикасының кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 518 – IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>

⁵ Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая от 30 ноября 1994 года № 51-ФЗ (с изменениями и дополнениями по состоянию на 31.07.2020г.). // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30396612

⁶ Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 23.06.2015 №25 «О применении судами некоторых положений раздела I части первой Гражданского кодекса Российской Федерации» <http://base.garant.ru/71100882/>

гі тән деп көрсеткен, олар заңға сәйкес ережелер мен нормалардың болуы, олардың жалпы сипаттамасы, бейтараптық және қолдану объективтілігі деп көрсеткен [3].

А.А. Стрекалева өзінің «Адалдық: азаматтық құқықтағы ұғымы және оны қолдану» атты мақаласында Г.В. Вердиянның: «Философияның екі негізгі категориясын (жақсылық пен ар-ождан) құрайтын адалдық ұғымы сөзсіз олардың көп қырлы мағыналарының ізін қалдырады» деп келтірген [4]. Сонымен қатар, адалдық - бұл азаматтық айналымға қатысушылардың өздерінің қарым-қатынастарын реттеуге, ал сотқа дауды нақты жағдайды ескере отырып шешуге мүмкіндік беретін бағалау ұғымы ретінде түсіндірме жасаған. Шын мәнінде, адалдық сөзінің жалпылама мағынасындағы жақсылық пен ар-ожданға адал ниетте қарау дегенді білдірсе керек.

Қазіргі қолданыстағы Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 5 бабының 2 тармағына сәйкес, «аталған жағдайларда заң ұқсастығын пайдалану мүмкін болмаса, тараптардың құқықтары мен міндеттері азаматтық заңдардың жалпы негіздері мен мәні және адалдық, парасаттылық пен әділеттілік талаптары негізге алына отырып белгіленеді (құқық ұқсастығы)»⁷, деп көрсеткен. Яғни, тараптардың құқықтары мен міндеттері азаматтық заңдардың жалпы негіздері мен мәні және адалдық, парасаттылық пен әділеттілік талаптары негізге алынуы тиіс. Қазіргі таңда, «адалдық» ұғымын азаматтық құқықтың қағидалары ретінде қарастырылады. Бұл әсіресе, С.К. Идрышеваның [5], М.К. Сулейменовтың [6, 32 б.] және т.б. ғалымдардың еңбектерінен көруге болады. Онда осы «адалдық», «парасаттылық», «әділеттілік» сөздері тек Қазақстан Республикасының азаматтық кодексімен қатар, өзге де нормативтік құқықтық актілерде кездеседі. Мәселен, «адалдық» сөзі Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 5 бабының 2 тармағы; 8 бабының 4 тармағы; 8 бабының 6 тармағы; 11 бап; 536 бабының 2 тармағы; 579 бабының 3 тармағында⁸ және Қазақстан Республикасының «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы» кодексінің 5 бабының 2 тармағында және т.б. қарастырылады⁹. «Парасаттылық» сөзі Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің кодексінің 5 бабының 2 тармағы; 8 бабының 4

тармағы; 536 бабының 3 тармағы; 579 бабының 3 тармағында¹⁰ және Қазақстан Республикасының «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы» кодексінің 5 бабының 2 тармағында және Азаматтық процестік кодексінің 6 бабының 5 тармағында; 183 бабының 4 тармағының ережелерінде кездеседі. «Әділеттілік» сөзі Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 5 бабының 2 тармағы; 8 бабының 4 тармағы; 8 бабының 6 тармағында және ҚР «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы» кодексінің 5 бабының 2 тармағында және т.б. қарастырылады¹¹.

Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 8 бабының 4 тармағында азаматтық құқық қатынастарына қатысушылардың адал, парасатты және әділ әрекет жасауы көзделеді.

Ресей Федерациясының азаматтық кодексінің 53 бабының 3 тармағына сәйкес, тұлға заңның, өзге де құқықтық актінің немесе заңды тұлғаның құрылтай құжаты негізінде оның атынан әрекет етуге уәкілеттік берілген адам өзі ұсынған заңды тұлғаның мүдделеріне адал және парасатты әрекет етуі керек, деп көрсетілген. Ресей Федерациясының азаматтық кодексінің 302 бабы, адал ниетті сатып алушыдан мүлік талап етуіне қатысты, әділеттілік алдында адал болу, яғни азаматтық құқықтық қатынастардың қатысушыларының әрекеттері адал, парасатты болуы тиіс, деп қарастырылған.

Азаматтық құқық субъектілерінің әрекеттеріндегі адалдық, парасаттылық, әділеттілік қағидалары азаматтық айналымға қатысушылар әрекеттерімен өзара реттесе, ал сот дауды нақты жағдайға байланысты шешуіне мүмкіндік береді [1].

Парасаттылық дегеніміз - субъектінің мінез-құлқының мазмұндылығы, қисындылығы мен орындылығы [1].

«Адалдық», «парасаттылық», «әділеттілік» сөздерінің нақты этимологиялары интернет қайнар көздерінде жоқтың қасы. Дегенменде, бұл үш сөздің мағынасын уикипедияда берілген, яғни Адалдық – адам мінезіндегі бағалы қасиет. Жеке тұлғаның сана-сезімі. Ар-ожданына қайшы келмейтін әрекет. Әділеттілік – Адамдық қатынастардың заңға моралдық, этикалық тәртіптерге, құқықтарға және т.б. нормаларға және талаптарға сәйкес келуі. Парасаттылық – ақыл-

⁷ Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі. Қазақстан Республикасының кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 518 –IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>

⁸ Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі. Қазақстан Республикасының кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 518 –IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>

⁹ Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518 –IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1100000518>

¹⁰ Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі. Қазақстан Республикасының кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 518 –IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000>

¹¹ Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518 –IV Кодексі. // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1100000518>

дылық, білімпаздық, мәдениеттілік, көрегенділік, зерделілік. Сонда адалдық және парасаттылық талаптарын әу баста-ақ азаматтық құқыққа қатысушылар білу керек және сол талаптармен қоса қандай да бір құқықтық әрекет жасау керек, егер міндеттемені орындамаса, не тиісінше орындамаса әділеттілік талабын қатысушылар сол шартта көрсету керек (мысалы, тұрақсыздық айыбының мөлшері) не тараптар келісе алмаған да сотқа шағымданады, сәйкесінше сот дауды нақты жағдайға байланысты шешуі тиіс. Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің «парасаттылық» сөзі әртүрлі айтылады, мысалы Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 579 бабының 3 тармағында «ақылға сыйымдылық» деп көрсеткен.

Егер Қазақстан Республикасының азаматтық кодексінің 536 бабының 3 тармағына сәй-

кес, азаматқа берілетін немесе берілуге тиісті асырауда ұстау көлемі туралы тараптар арасында туған дауды шешу кезінде сот адалдық пен парасаттылық принциптерін басшылыққа алуға тиіс, деп көрсеткен. Мұнда адалдық сөзі адамның ар-ожданына қайшы емес әрекеті деп қарасаң, ал парасаттылық тұлғаның сол әрекетке баға беруінің сауаттылығы не білімінің бар болуы. Бірнеше соттың шешімдерінде де адалдық, парасаттылық сөздері кездескенімен, оқиғаның мән-жайына байланысты ара-жігін ажырататын нақты түсіндірме ретінде көрсетпеген. Тек жалпылама осы талаптарды ұстанатынын білдірген.

Сонымен адалдық және парасаттылық талаптарын ұстану әділеттілікке алып келеді. Сонда осы үш талап та азаматтық заңдардың негізгі бастауларының қағидалары болып табылады.

ЛИТЕРАТУРА

1. Азаматтық құқық. I том. Жоғары оқу орындарына арналған оқулық (академиялық курс). Өңделген және толықтырылған 2-басылымы. Жауапты ред.: М.К. Сүлейменов, Ю.Г. Басин. – Алматы, 2003. – 736 бет.
2. Қазақ әдет-ғұрып заңдарына шариаттың әсері [Text]: монография / Зиманов, Салық Зиманұлы, Өссеров Нұралы. – Алматы: Жеті жарғы, 1998. – 127 б.
3. Пашенцев Д.А. Принцип справедливости и особенности его реализации в гражданском праве // https://bstudy.net/702055/pravo/printsip_s_pravedlivosti_osobennosti_realizatsii_grazhdanskogo_prave
4. Стрекалева А.А. Добросовестность: понятие и применение в гражданском праве / А.А. Стрекалева. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2012. – № 1 (36). – Т.2. – С. 43-46. URL: <https://moluch.ru/archive/36/4184/> (қаралған күні 10.12.2020)
5. Идрышева С.К. О предмете, принципах, гражданского права https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39705744 (қаралған күн 20.10.2020ж.)
6. Гражданское право. Том I. Общая часть. Учебник для вузов (академический курс) / Отв. ред. М.К. Сүлейменов. – Алматы, 2013. – 776 с.

REFERENCES

1. Azamattyq құқық. I tom. Zhogary oқи oрыndaryna арналған оқулық (akademijalyq kurs). Өңделген және толықтырылған 2-basylymy. Zhauapty red.: M.K. Sylejmenov, Ju.G. Basin. – Almaty, 2003. – 736 bet.
2. Қазақ әдет-ғұрып заңдарына shariattyң әseri [Text]: monografija / Zimanov, Salық Zimanұly, Өsserov Nұraly. – Almaty: Zheti zharғы, 1998. – 127 b.
3. Pashencev D.A. Princip spravedlivosti i osobennosti ego realizacii v grazhdanskom prave // https://bstudy.net/702055/pravo/printsip_s_pravedlivosti_osobennosti_realizatsii_grazhdanskogo_prave
4. Strekaeva A.A. Dobrosovestnost': ponjatie i primenenie v grazhdanskom prave / A.A. Strekaeva. – Tekst: neposredstvenyj // Molodoj uchenyj. – 2012. – № 1 (36). – T.2. – S. 43-46. URL: <https://moluch.ru/archive/36/4184/> (қаралған күні 10.12.2020)
5. Idrysheva S.K. O predmete, principah, grazhdanskogo prava https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39705744 (қаралған күн 20.10.2020zh.)
6. Grazhdanskoe pravo. Tom I. Obshhaja chast'. Uchebnik dlja vuzov (akademicheskij kurs) / Otv. red. M.K. Sulejmenov. – Almaty, 2013. – 776 s.